№ 198 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 20 **1900** ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 20 № 198

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քնած հարստութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պարսից Շահը էջմիածնում. Մի համակրելի ծրագիր. Մատենագրութիւն. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. Մանրանկար.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մարդագէլը

ՔՆԱԾ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

—

«Մշակի» երէկվայ համարում մենք հաղորդեցինք, որ գերմանական տնտեսագէտների մի խումբ, մանրամասն հետազօտութիւններ կատարելով Թիւրքիայում, գտել է անխախտ մնացած անտառային մի ահագին հարստութիւն։ Տրապիզօնի և Լիբանանի շրջաններում եղած անտառները աւելի գերազանց են, քան եւրոպական ալպեան շրջանի անտառները։ Եւ որ նշանաւորն է՝ այդ անտառների մէջ գտնված ծառերը, լինելով բազմատեսակ, կարող են ծառայել թէ զանազան արհեստագործական նպատակների համար և թէ իբրև անսպառ վառելանիւթ։ Թիւրքական լրագիրների ասելով՝ գերմանական կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի կապալով վերցնել Թիւրքական անտառները և շահագործել նրանց կանոնաւոր կերպով։

Այդ անտառների մի նշանաւոր մասը գտնվում է Անդրկովկասի սահմաններին կից և մօտ ծովային հաղորդակցութեան։ Այդ այն շրջանն է, որի վերաբերմամբ ռուսաց կառավարութիւնը բանակցութիւններ է սկսել Թիւրքիայի հետ երկաթուղու գիծ անցկացնելու նպատակով։ Արդարև Տրապիզօնի վիլայէթը, երկաթուղային գծեր ստանալուց յետոյ, կը կապվի Անդրկովկասի և Սև ծովի հետ և կը մտնի ռուսաց առևտրի և արդիւնագործութեան շրջանի մէջ, որ օրէցօր ընդարձակվում է և գրաւում նոր և նոր վաճառանոցներ։

Այն, ինչ որ մտադիր են անել գերմանական դրամատէրերը, անկարելի և անիրագործելի մի բան չէ և մեր արդիւնագործների համար։ Ինչո՞ւ մեր մէջ ձեռնարկութեան ոգին չը պէտք է երևան բերի թէ առանձին անհատներին և թէ արդիւնագործական ընկերակցութիւններ՝ կազմակերպելու խելացի և նպատակայարմար շահագործութեան եղանակ, որ կապէր այդ գործը մեր երկրի տնտեսական ուրիշ ձեռնարկութիւնների հետ և այդպիսով նպաստէր սահմանակից երկիրների համերաշխ տնտեսական գործունէութեան զարգացմանը։ Ահա դարձեալ մի ասպարէզ, ուր կարելի էր աջողութեամբ ծառայել մեր արդիւնագործութեան օգտին և որը մեր ձեռքից կարող է դուրս գալ, եւրոպական աւելի ուժեղ դրամագլուխներին բաժին դառնալով։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

(Նամակ Վաղարշապատից)

—

Հակառակ տարածված լուրերին, հոկտեմբերի 10-ին պաշտօնապէս յայտնվեց, որ պարսից Շահը բարեհաճել է ցանկութիւն յայտնել՝ հետևեալ օրը, չորեքշաբթի, այցելել էջմիածինը եւ տեսնվել Վեհափառ Կաթողիկոսի հետ։

Թէև բարձր հիւրի պատշաճաւոր ընդունելութեան համար պատրաստութիւն տեսնելու ժամանակամիջոցը շատ կարճ էր, այնուամենայնիւ այդ մի քանի ժամվայ ընթացքում եւս կարելի եղաւ բաւական բան անել։ Վաղարշապատի գլխաւոր փողոցը, որով պէտք է անցնէր Շահը, զարդարված էր գոյնզգոյն դրօշակներով, բազմատեսակ խալիներով, կանաչներով եւ ծաղիկներով։ Դէպի մայր տաճարը տանող բոլոր մուտքերը զարդարված էին նոյնպէս դրօշակներով, գորգերով, ծաղիկներով եւ կանաչազարդ շղթաներով։ Այս ճանապարհի վրա պատրաստված էին երեք հատ յաղթական կամարներ, զարդարված թարմ ծաղիկներով, դրօշակներով եւ կանաչներով, որոնց միջից աչքի էին ընկնում Շահի մեծադիր իւղաներկ նկարը, պատած ծաղկեայ պսակով, իսկ աջ ու ձախ կողմից պարսկական եւ ռուսական պետական զինանշանները։

Առաջին կամարը կանգնեցրած էր Վաղարշապատի գլխաւոր հրապարակի հանդէպ, դէպի մայր տաճարը տանող առաջին մուտքի մօտ, երկրորդ կամարը—Տրդատի դռան առաջ, իսկ երրորդը—վեհարանի մուտքի առաջ։ Ժողովրդի մեծ բազմութիւն խռնված էր Վաղարշապատի գլխաւոր հրապարակի վրա, որի ձախ կողմում սպասում էին դիմաւորելու Շահին՝ սինօդի պրօկուրօրը, Էջմիածնի գաւառապետը, հասարակութեան ներկայացուցիչները իրանց տանուտէրներով եւ այլ պաշտօնական անձինք։ Առաջին յաղթական կամարից մինչեւ երկրորդ կամարը ճանապարհը փռված էր կանաչներով եւ ծաղիկներով, որոնց մի կողմը, ամբողջ երկարութեամբ, շարված էին Գէորգեան ճեմարանի սաները, իսկ միւս կողմում կանգնած էին տեղական դպրոցների աշակերտուհիներն ու աշակերտները իրանց վարժուհիներով եւ վարժապետներով։ Երկրորդ կամարից սկսած մինչեւ մայր տաճարի ներսը, իսկ այստեղից մինչեւ վեհարան՝ փռված էր կարմիր մահուդ։ Բաւական գեղեցիկ ճաշակով առանձնապէս զարդարված էին վեհարանի սանդուղքը եւ Վեհափառի «ծաղկեայ դահլիճը», ուր պէտք է հանգստանար Թանգագին հիւրը։ Վեհափառի կողմից Շահին դիմաւորելու համար ընդ առաջ էին գնացել երկու վարդապետներ երկու շաթիրներով, որոնք քաշում էին երկու «եդակ» ձի, զարդարած մետաքսէ Թանգագին կտորներով։

Կէս օրից յետոյ ժամի 1-ին, երբ մայր-տաճարի զանգակները աւետեցին Շահի մօտենալը, վանքից դուրս եկան Շահին դիմաւորելու ամբողջ միաբանութիւնը շուրջառ առած եւ բոլոր սարկաւագներն ու դպիրները ժամաշապիկ հագած, որոնցից չորսը բռնել էին ամպհովանու սիւները, իսկ երկուսը՝ ուրար առած՝ բռնել էին ձեռքներին արծաթեայ ամաններ, որոնց մէջ ծխվում էր կնդրուկ։

Շահը ժամանեց փակ կառքով ժամը $1^1/_2$-ին կէսօրից յետոյ՝ սադրազամի, իր շքախմբի, գեներալ-ադիւտանտ Արսենիևի, Երեւանի նահանգապետի եւ այլ բարձրաստիճան պաշտօնեաների հետ։ Շահը իջաւ կառքից եւ, Երեւանի թեմակալ փոխանորդ Սուքիաս արքեպիսկոպոսից ընդունելով աղ ու հաց, մտաւ ամպհովանու տակ. ճեմարանի աշակերտները սկսեցին երգել «Թագաւոր փառաց» շարականը եւ այդպէս երգելով առաջնորդեցին Շահին դէպի մայր տաճարը, որի զանգակատան առաջ դիմաւորեց Շահին Նորին Վեհափառութիւնը եւ, բարի գալուստ մաղթելով, հրաւիրեց Շահին տաճար։ Շահը, սեղմելով Վեհափառի ձեռքը, շնորհակալութիւն յայտնեց փառաւոր ընդունելութեան համար եւ Վեհափառի, ամբողջ միաբանութեան ու բոլոր հիւրերի հետ միասին մտաւ տաճար։ 15 րոպէ Շահը մնաց տաճարում, առանձին հետաքրքրութեամբ դիտելով Թանգարանը, իր պապի մշտավառ կանթեղը եւ Իջման սեղանի առաջ փռած Հնդկաստանի ասեղնագործ Թանգագին շուրջառը։ Տաճարի Թանգագին զարդարանքով զմայլած՝ Շահը կրկին անգամ յայտնեց Վեհափառին իր գոհունակութիւնը Էջմիածին այցելելու առիթով։

Երբ Շահը դուրս եկաւ տաճարից գնալու վեհարան, ճեմարանի սաները, Կոմիտաս վարդապետի ղեկավարութեամբ, սկսեցին քառաձայն երգել մի պարսկերէն երգ, որ լսելու համար Շահը մի քանի վայրկեան կանգ առաւ վեհարանի մուտքի առաջ։ Վեհարան Շահի կողմից այցելութեան եկաւ վեհափառին սադրազամը իր շքախմբով, որից յետոյ անմիջապէս այցելութեան գնաց Շահին Վեհափառ Կաթողիկոսը սինօդի անդամների եւ միաբան եպիսկոպոսների հետ։ Շահը երրորդ անգամ յայտնելով Կաթողիկոսին իր շնորհակալութիւնը, իր «դօվլաթի» կողմից նուիրեց Նրան «Առիւծի եւ Արեգակի» առաջին կարգի շքանշանը կանաչ ժապաւէնով։ Շահի եւ բոլոր հիւրերի համար վեհարանում պատրաստված էր նախաճաշ։ Շահը, բարեհաճելով ընդունել միայն մէկ բաժակ թէյ, 25 րոպէ հանգստանալուց յետոյ, դուրս եկաւ վեհարանից եւ Վեհափառ Կաթողիկոսի ուղեկցութեամբ կամեցաւ գնալ Գէորգեան ճեմարանը, սակայն վանքի զանգակատան առաջ նկատելով, որ Վեհափառի կուրծքը զարդարված չէ իր նուիրած շքանշանով, յայտնեց այդ առիթով իր ցանկութիւնը եւ Վեհափառը կախելով շքանշանը՝ առաջնորդեց Շահին դէպի ճեմարան։ Ճանապարհը, որով պէտք է անցնէր Շահը վանքի եւ ճեմարանի միջով, փռված էր կանաչներով եւ ծաղիկներով։ Ճե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՐԴԱԳԷԼԸ

(Պատկեր)

—

Այնուհետեւ այս ու այն կողմից դարձեալ պատմողներ եղան, թէ ով եւ ինչպէս հասաւ։ Երբ վերջապէս լռութիւնը մի փոքր վերահաստատվեց, Մուշեղի հայրը շարունակեց.

—«Հաւա՛ր» կանչեցի եւ ինձ էլ պատից ցած գցեցի. հէնց ընկայ գազանի վրա. մի րոպէ երեքով խառնվեցինք իրար՝ ես, գազանն ու երեխան. ես ջանք արի՝ մէկ էլ պինդ բռնեցի երեխային, բայց գլուխ չեկաւ. անիրաւ գազանն աւելի ուժով էր, խլեց իմ ձեռքից երեխային եւ տների տակից քաշ տալով՝ փախաւ։ Ո՞նց էր փախչում, ո՛նց էր փախչում, քամու պէս. հայ քրիստոնեայ էք, կը հաւատաք։ Լաւ, որ մեր կնիկն էլ էր զարթնել, նա էլ սկսեց մի կողմից «հաւար» կանչել։ Հարեւանները, ողորմի իրանց հօրը, չորս կողմից թափվեցին, վրա հասան ետեւիցս. գազանը վազում էր այգիների ճանապարհով, երբեմն կանգ էր առնում, ցած էր դնում իր բեռը, հանգստանում եւ, կրկին վերցնելով, վազում հա վազում. երեխան էլ, քոռանան աչքերս, էնպէս էր նըւում, էնպէս էր նըւում, որ չէ՛ ձէնն ականջիս էր հասնում, հոգիս տակն ու վրա էր ընում, գլխիս կրակ էր մաղվում. դէ արի որ ոտներումս չը կար, որ հասնէի։ Մէկ էլ, ո՛ր կողմից՝ չը գիտեմ, մի հրացանի ձէն հասաւ. ախ, էն ո՛ր ողորմած հէրն էր, ենրաք, որ էդ հրացանը կրակեց։

—Ղարիբն էր, Ղարիբն էր, Աստուած իրան բարի տայ, ասացին մի քանի ձայներ։

—Հազար ողորմի իր հօրը, շարունակեց պատմողը. հրացանի ձէնը կասես Աստուծու ձէն լինէր, որ երկնքից լսվեց, գազանին սասանեցրեց. նա իսկոյն թողեց երեխային ու փախաւ։ Հարեւաններով հասանք. էլ ինչ հասնել, հա մեռելը, հա Մուշեղը մէկ էր. հրէս, տեսէք, թէ ինչ օրում գտանք իմ միմուճարին։

Մի առ ժամանակ ամենքը լուռ կացան, նայում էին երեխային։

—Բա էդ անտէրն ինչի՞ նման էր, ասաց ծանրակոխ ռէս Հայրօն, որ բոլոր ժամանակ լուռ էր։

—Ի՞նչ ասեմ, տանուտէր Հայրօ. թէ ասեմ շան նման՝ շան նման չէր, թէ ասեմ գէլի՝ գէլի նման չէր, աղուէսի նման էլ չէր, արջի նման էլ չէր. ինչ գլուխդ ցաւացնեմ, էս հասակիս էդպիսի բան ո՛չ տեսած եմ, ոչ լսած. հէքիաթների մէջ էլ էնպէս բան չը կայ. որ չէ՞ կանգնում էր՝ ճակատի մազերը յետ գցում, պսպղան աչքերով նայում, կասես տաք-տաք շիշեր կոխէին մարդու սիրտ. ատամներն էնպէս էր չխկչխկացնում, որ դողը բռնում էր ինձ. երբեմն էլ կասես թէ մարդու պէս ծիծաղում էր, կամ թաթը բարձրացնում էր, բռունցք էր ցոյց տալիս, կամ ուրախութիւնից անկանկալէն խաղում էր։ Շները, ձեր ոտին մեռնեմ, շներն ինչպէս են վախենում. մեր շունը հօ լկվեց, գլուխ առաւ փախաւ ու փախաւ. սանահէր Օհանենց շունը, աչքովս տեսայ, վնգստալով քաշվեց դէզի տակ մտաւ. մէկէլներն էլ խօ պապանձվել էին. մի հատ շան ձէն լսեցի՞ք։ Չէ, էդ մի ուրիշ բան էր, ուրիշ. մի այլակերպ բան էր. երկինք գետինք իրար խառնվեց։ Մի կտոր հաց էինք տուել մեր դուռը բացողին, հէնց էն կըտոր հացը երեխիս առաջը ընկաւ, թէ չէ տարել էր, անմաս, անբաժին արել իմ միմուճարին, մեզ էլ բոցերի մէջ փոթոթել։ Փառք քեզ Աստուած, էլի քո դիւան դարգեահին ենք ապաւինել, էլի դո՛ւ ես քո անխուփ աչքով անճար-անտէրի ցաւերը տեսնում, քո անչափ ողորմութեամբ մի դուռ բաց անում, փրկում, ազատում։

—Փա՛ռք քեզ Աստուած, հազա՛ր բերան փառք, մռռացին բազմաթիւ ձայներ։ Լուսաբաց էր ու ջազմութիւնը երեսը դէպի արեւելք դարձրած՝ աղօթում էր. ոմանք երեսները խաչակնքում էին, լալիս էին։

—Մարդագէլ է, ասաց Օհանը իր ծուռ վիզը յենելով մոխրահանի կոթին։

—Մարդագէլ ասիր պրծա՛ր, վրա բերեց մի ուրիշ ձայն. ապա դաշտի գէլը կը գայ, գեղից երեխայ կը տանի. մինչեւ հիմա ո՞վ էր տեսել էսպէս բան։

—Մարդագէլ է, փսփսացին կանայք իրար մէջ, ծնկները տրորելով։

—Ճա՛ր… հնա՛ր…

—Աստուած, եղաւ պատասխանը։

Լոյսը բացվում էր. բազմութիւնը մռայլ, ընկճված ու ոչնչացած ցրվեց։

Գիւղը դողում էր մի գազանից։

III

Լոյսը բացվեց. լոյսի հետ էլ գիւղին տիրող սարսափը մի փոքր թուլացաւ, մարդկանց սրտերը մի քիչ բացվեց։ Մարդիկ դարձեալ գնացին իրանց ամենօրեայ ցաւ ու հոգսի յետեւից, մտածելով թէ ինչպէս ազատվեն մարդակեր գազանից։

Մայրս էլ քաղհանի գնաց՝ նախապէս պատուիրելով, որ գիւղից շատ չը հեռանամ եւ երեկոյեան արեւը մայր մտնելուց առաջ կովերը տուն քշեմ, որ չը լինի թէ ուշանամ, մութը վրա հասնի։ Ասենք՝ առանց այդ պատուէրի էլ ես սիրտ չէի անիլ հեռանալ գիւղից եւ ուշանալ։ Երեւի մենակ ես չէի վախեցողը. երեկոյեան, արեւը մտնելուց շատ առաջ, բոլոր հօտաղները իրանց անասունները դէպի գիւղ քշեցին. մինչեւ անգամ նախրապան Մկօն, որ ամբողջ ձմեռ սաքուներում մարդկանց կը ձանձրացնէր գայլերի հետ իբր թէ իր ունեցած կռիւների պատմութիւններով, իր գլուխը կը գովէր, այսօր սովորականից շատ շուտ նախիրը դէպի գիւղ քշեց,—նա էլ էր վախենում։

Գիշերը մօտենում էր, նրա հետ էլ գազանի սարսափը։

Այդ երեկոյ եկեղեցում ժամաւորները շատ էին. ժամերգութիւնը երկար տեւեց, տէրտէրը «Տէր, ողորմեա» արեց, ամենքը ծնկաչոք աղօթեցին։ Ժամից յետոյ էլ գզիրը կանչեց, որ տունը մի մարդ գիւղամէջ գայ։ Մարդիկ գլխակոր եւ մտախոհ էին գնում դէպի գիւղամէջ։ Մեր տնից ես պիտի երթայի մօրս հետ։ Տօվիկին հարեւանենց տուն ուղարկեցինք եւ մենք գնացինք։

Բազմութիւնը շատ էր։ Այնտեղ էր ռէս Հայրօն՝ ահագին մորթէ փափախը գլխին. նա ծխում էր պատի տակ նստած եւ ծուխը բարձրանում էր նրա գլխի չորս կողմից, այնպէս որ կարծես փափախն էր ծուխ արձակում։ Նա վերեւ չէր նայում, հասնողների բարեւն ընդունում էր եւ լուռ շարունակում էր ձեռնափայտով խաղալ գետինը։ Այստեղ էր Ծովիկ Օհանը, որ երէկ գիշեր մոխրահանով գնացել էր

մարանը ամբողջովին զարդարված էր բազմաթիւ դրօշակներով եւ կանաչազարդ շղթաներով, իսկ ճեմարանի հիւսիսային կողմում շինված էր մի գեղեցիկ յաղթական կամար, զարդարված նոյնպէս դրօշակներով, ծաղիկներով եւ կանաչներով։

Վանքից դէպի ճեմարան տանող մուտքի առաջ Շահը, չը կամենալով նեղութիւն պատճառել Վեհափառին, մ ն ա ս բ ա ր ե ւ արեց եւ, սեղմելով Վեհափառի ձեռքը ու շնորհակալութիւն յայտնելով փառաւոր ընդունելութեան համար, բաժանվեց Վեհափառից եւ գնաց դէպի ճեմարան։

Ճեմարանի հիւսիսային մուտքի առաջ դիմաւորեց Շահին ճեմարանի տեսուչ վարդապետը ամբողջ ուսուցչական կազմով եւ ճեմարանի սաներով, որոնց Շահը նոյնպէս յայտնելով իր շնորհակալութիւնը՝ նստեց կառքը եւ երկար կեցցէներով ուղեւորվեց դէպի Երեւան երեկոյեան 2 ժ. 40 ր.։

Հաստատ աղբիւրից իմացանք, որ Շահը նուիրել է Գէորգեան ճեմարանին 1000 ր., եւ այս գումարը մտել է արդէն վանքի գանձարանը։

Ա. Օհանջանեան

ՄԻ ՀԱՄԱԿՐԵԼԻ ԾՐԱԳԻՐ

(Նամակ Ալէքսանդրոպոլից)

Քահանայական խնդիրը տարիներից ի վեր մտել է հերթական խնդիրների շարքը եւ հաւասարապէս զբաղեցնում է թէ մամուլը, թէ ժողովուրդը եւ թէ հոգեւորականութիւնը։ Ընթերցողները, անշուշտ, լաւ են յիշում երկու տարի առաջ «Մշակի» մէջ տպված այն բոլոր ընդարձակ եւ բազմակողմանի յօդուածները, որոնք վերաբերում էին քահանայական խնդրին։ Մեր առաջադէմ եպիսկոպոսներից մէկը մինչեւ իսկ առանձին գրքով հրատարակեց անժխտելի փաստեր, թէ ինչ միջոցներով էին ձեռնադրում տգէտ տիրացուներին եւ բարձր հոգեւորականութիւնը ինչպէս եւ ինչու էր ձեռնադրում այդ, եթէ խիստ չի լինի ասել, հասարակութեան մուրներին։

Կեանքը, որ անընդհատ առաջ է գնում, որ ուշադրութիւն չը դարձնելով յետամնացներին՝ շարունակում է իր ճանապարհը, չէր կարող ազդեցութիւն չունենալ եւ հոգեւոր գործերի վրա ընդհանրապէս, իսկ մասնաւորապէս քահանայական դասակարգի վրա։ Ժողովուրդը գոհ չէ իր քահանայից շատ եւ շատ պատճառներով. մենք պահանջում ենք, որ նա իր կոչման բարձրութեան վրա կանգնած լինի, որ նա լինի Լամարթինի ներկայացրած քահանայի տիպարը, բայց չենք մտածում, որ շատ դէպքերում մենք ինքներս մեռցնում ենք քահանայի մէջ պատուասիրութիւնը, ինքնաճանաչութիւնը եւ հասցնում ենք նրան մեր սպասաւորների դրութեան։ Ես գիտեմ քահանաներ, որոնք մի ժամանակ մեծ յոյսերով, ոգեւորված յատուկ ծրագիրներով՝ մտել են այդ ասպարէզը, բայց ժամանակի ընթացքում, անզօր լինելով տիրող կարգերի դէմ մաքառելու, հետզհետէ իւրացրել են իրանց շրջապատող ընկերակիցների եւ ժողովրդի վատ հակումները եւ դարձել են «մինն ի նոցանէ»։ Այսպիսի ընկած դրութիւնն է, որ փախցնում է շատ եւ շատ լաւ ոյժերի եւ թոյլ չէ տալիս գործին պիտանի անձնաւորութիւններին հոգեւորական դասը մտնել ու ծառայել այն հասարակութեան, որի զաւակներ են եւ որին շատ բանով պարտական են։

Քահանայական բարդ հարցը պահանջում է բազմակողմանի լուծումն, բայց այժմ ամենամեծ գործը, որ պէտք է կատարել, դա քահանային նիւթապէս ապահովելու եւ նրան մուրացկանութիւնից ազատելու գործն է։

Այս տողերի գրելուն առիթ տուեց մեզ մեր երիտասարդ յաջորդ Մատթէոս վարդապետի քարոզը, որ նա խօսեց հոկտեմբերի 4-ին եկեղեցում խուռն բազմութեան առաջ։ Դառնալով դէպի ժողովուրդը, Մատթէոս վարդապետը, իրան յատուկ ոգեւորութեամբ եւ ամենքին հասկանալի լեզուով, պատմեց այն ծրագիրը, որ ինքը ամիսների ընթացքում մշակել է։ «Տասն ամիս է, ինչ ես նշանակվել եմ այս ընդարձակ վիճակի փոխանորդ, ասաց նա. ընդունելով ինձ վրա մի այսպիսի պատասխանատու պաշտօն, ես հետամուտ եմ եղել ծանօթանալու այն բոլոր խնդիրների հետ, որոնք կարօտ են բարեկարգութեան։ Այս խնդիրների մէջ քահանայական խնդիրը ամենակարեւոր տեղն է բռնում եւ գրաւել է իմ ուշադրութիւնը, մանաւանդ քաղաքում։ Բայց որպէս զի թէ այստեղ եւ թէ վիճակիս գիւղերում քահանայական խնդիրը ցանկալի վախճան ունենայ, ես, առանց շտապելու, նայել եմ խնդրի վրա զանազան կողմից, հաւաքել եմ, հնար եղածին չափ, վիճակագրական ճիշդ տեղեկութիւններ եւ, օգտվելով Վեհափառ Հայրապետի այստեղ լինելուց, բաղդ եմ ունեցել արժանանալ Նրա ունկնդրութեան եւ պարզել իմ ծրագիրը, որին Նորին Սրբութիւնը բարեհաճեց հաւանութիւն տալ»։

Այնուհետեւ Մատթէոս վարդապետը մանրամասն խօսեց քահանաների ներկայ դրութեան մասին եւ համառօտ կերպով բացատրեց իր ծրագրի էական կէտերը, այն է՝ եկեղեցիների գանձարանները միացնել, բոլոր օրինակատարութիւններից ստացված արդիւնքը մտցնել եկեղեցու գանձարանը, քահանաներին եւ եկեղեցու միւս սպասաւորներին ռոճիկ տալ, կազմել եկեղեցական խորհուրդ, տալով նրան յատուկ կանոններ եւ այլն։ Ինչպէս քարոզից իմացանք, յաջորդն արդէն սեպտեմբերի 24-ին քահանայական ժողով է ունեցել, ուր իր առաջարկներն ընդունել են միաձայն եւ կազմվել է յատուկ մասնաժողով իր նախագահութեամբ, որ այժմ զբաղված է ժողովուրդը ըստ կարողութեան դասակարգերի բաժանելու եւ ծրագիր մշակելու գործով։ Երբ պատրաստ կը լինի ամեն ինչ, այն ժամանակ յաջորդը պէտք է հրաւիրէ ժողովուրդը եւ նրան մանրամասնօրէն ծանօթացնէ բոլոր պայմանների հետ, եւ հասարակութեան հաւանութիւնն էլ ստանալով՝ ծրագիրը կառաջարկէ բարձրագոյն իշխանութեան հաստատութեանը։

Առանձնապէս ունկնդիրների ուշադրութիւնը քարոզիչը դարձրեց այն բանի վրա, որ ժողովուրդը չը պիտի կասկածէ, թէ քահանաները ռոճիկ ստանալով՝ կը ծուլանան իրանց պարտաւորութիւնները կատարելու. ընդհակառակն, նրանք աւելի լաւ կը կատարեն իրանց պաշտօնը, իսկ եթէ կը գտնվեն անպարտաճանաչներ, դրանց համար կանոնադրութեան մէջ նշանակված կը լինեն պատիժներ։

Քարոզի վերջում յաջորդը յորդոր կարդաց ժողովրդին լրջութեամբ վերաբերվել այս կենսական խնդրին եւ յոյս յայտնեց, որ հասարակութեան բանիմաց մասը աջակից կը լինի իրան այդ գործը գլուխ բերելու համար։

Որքան մենք գիտենք, միայն Բաթումումն է, որ քահանաների ռոճկի խնդիրը իրագործվել է։ Ուրեմն Ալէքսանդրոպոլը երկրորդն է լինելու. բայց մեծ տարբերութիւն կայ Բաթումի եւ Ալէքսանդրոպոլի մէջ. այնտեղ ընդամենը մի եկեղեցի կայ, երկու քահանայով, այստեղ չորս եկեղեցի՝ 25 քահանաներով. խոչընդոտներ եւ արգելքներ այստեղ բազմաթիւ են։ Ծանր, պատասխանատու գործ է յանձն առել Մատթէոս վարդապետը, որին ցանկանում ենք կատարեալ աջողութիւն, մի աջողութիւն, որ պատիւ կը բերէ թէ իրան՝ յաջորդին, թէ քահանաներին եւ թէ մանաւանդ ժողովրդին։ Մեզ մնում է արձագանք տալ Մատթէոս վարդապետի հրաւէրին։ Խմբվենք նրա շուրջը եւ աջակցենք նրա ձեռնարկած գեղեցիկ ծրագրի իրագործելուն։ Հրաւիրում ենք Ալէքսանդրոպոլի ինտելիգէնտ եւ բանիմաց դասը՝ չը բաւականանալ պլատօնական համակրութիւն արտայայտելով, այլ գործով ցոյց տալ, որ բարի ձեռնարկութիւնները միշտ մեր մէջ արձագանք են գտնում։

Բժ. Ն. Տէր-Իսահակեանց

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Պետրոս Դուրեան. Բանաստեղծութիւններ. 60 եր. գինը 20 կ. Բագու 1900

Դուրեանի հռչակը հիմնված է գլխաւորապէս նրա քնարերգական ոտանաւորների վրա, թւով ընդամենը մօտ 40, որոնց ժողովածուն այս առաջին անգամն է, որ հրատարակվում է Ռուսաստանում, եւ այդ հռչակը պէտք է բացատրել աւելի այն բանով, ինչ որ կարող էր տալ հայ գրականութեան վաղամեռիկ բանաստեղծը, քան նրանով, որ նա կարողացաւ տալ իր կարճատեւ կեանքում (1851—1872 թ.)։

Գոնէ մեր կարծիքով, Դուրեանի բոլոր ոտանաւորների մէջ չը կայ մէկը, որ ամբողջապէս կատարեալ լինի, թէեւ միւս կողմից չը կայ նոյնպէս գրեթէ ոչ մէկը, նոյն իսկ ամենաթոյլերի մէջ, որ կամ իր մ օ տ ի վ ո վ կամ իր այս ու այն շնորհալի հատուածով, այս ու այն ինքնատիպ դարձուածքով կամ վերջապէս թէկուզ մի արտայայտիչ բառով չապացուցանէ, թէ ինչ հնարաւորութիւններ տարաւ իր հետ գերեզման 21 տարեկան Դուրեանը։

Եթէ դէն գցենք մի քանի թխած ոտանաւորներ, ինչպէս օրինակ՝ «Առ կոյսն», որի տողերը, հետզհետէ կարճանալով, տաւիղի ձեւ են տալիս նրա արտաքինին, Դուրեանի բոլոր քնարերգական բանաստեղծութիւնները, — նա թատերական գրուածքներ էլ ունի, որոնք շատ ստոր են քնարերգականներից,—աչքի են ընկնում զգացմունքի անկեղծութեամբ, տրամադրութեան անհատականութեամբ։

Մելամաղձոտ է այդ զգացմունքը, երազուն՝ այդ տրամադրութիւնը։ Այլապէս չէր էլ կարող լինել։ Ի՞նչ ուրիշ զգացմունք եւ տրամադրութիւն կարող էր ունենալ մի մարդ, որ ծնվեց չքաւորութեան մէջ, ապրեց չքաւորութեան մէջ եւ, թոքախտից մեռնելուց առաջ, մի ամբողջ տարի զգում էր իր շուրջը մահվան սեւ ստուերը եւ որ սակայն օժտված էր ոչ մարտնչողի խառնուածքով, այլ քաղցր սիրող ու սիրածարաւ սրտով եւ քնքոյշ երեւակայութեամբ։

Դուրեանի այդ անձնական յատկութիւններով եւ ժամանակի ազդեցութեամբ պէտք է բացատրել այն, որ նրա գրուածքները կրում են երազուն ռոմանտիզմի կնիք։

Տ. Ց.

—

Նոր ստացված հրատարակութիւն.—Р. А Іоаннисіани. Дома Трудолюбія. 114 стр. ц. 60 к. Тифлисъ 1900

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ իշխանուհի Մ. Թումանեան թոյլտուութիւն է ստացել կապերտի եւ գորգերի արհեստանոց-ուսումնարան բաց անելու։ Արհեստանոցը մօտ մի տարի է, որ գոյութիւն ունի։ Փորձի համար հրաւիրվել է Ալէքսանդրոպոլից մի վարպետուհի. վարձված է բնակարան։ Մի քանի հոգով 4—5 ամսվայ ընթացքում դուրս են բերել շատ գեղեցիկ օրինակներով երկու բաւական մեծ կապերտներ եւ մի գորգ. գործը այնքան մաքուր է, որ չէ կարելի զանազանել լաւ տեսակներից։

—

«Нов. Обозр.» լրագրին հաղորդում են Բագուի նահանգի Մարդաքեան գիւղից, որ այնտեղի այ-

---

գազանին սպանելու։ Այստեղ էր Մանօն, ըստ սովորութեան գլխաբաց. հեռուից երեւում էր նրա ածիլած գլուխը՝ գագաթի վրա մազի երկար փնջով, որ նա յարդարում էր ձեռքով, եւ ժամանակ առ ժամանակ հազում էր ծանր, իշխանական հազով, մի բան, որ ոչ ոքի դուր չէր գալիս։ Ցետոյ երեւում էին դարբին Թումօն, խուս Մարտօն, բրուտ Նըհօն,—ամենքն էլ իշխաններ, ամենքն էլ ծեր, կամ ձեռնափայտ, կամ տէր-ողորմեա ձեռներին։ Սրանց առաջ կանգնած էին շատ ուրիշ գիւղացիներ. ես ու մայրս էլ մի անկիւնում կանգ առանք. լուռ էին ամենքն էլ։

—Հարեւաններ, ասաց վերջապէս ռէսը, ինչ ասեմ, դուք գիտէք էլի, թէ էսօր ինչի եմ կանչել ձեզ. էդ անիրաւ գազանը երէկ Սարգսի երեխան տարաւ, էս գիշեր էլ կարող է մի ուրիշինը տանել. խելք խելքի տանք, գուցէ մի ճար, մի հնար գտնենք»։

Ժողովականները գլուխները քաշ ձգեցին. խնդիրը դժուար լուծելի էր, մտածում էին։

—Թակարդներ դնենք, ասաց վերջապէս մի ձայն։

Ամենքը նայեցին. դարբին Թումօն էր։

—Լաւ, թակարդը վաղը, շարունակեց ռէսը, էս գիշեր ինչ անենք։

—Էս գիշե՞ր... ասաց այս անգամ Օհանը. ռէս, էս գիշեր թող տունը մի մարդ դուրս գայ գելը պահպանելու։

—Բա էլ ով քնիի, պատասխանեց մի ձայն։

Սրախօսութիւնը աջող էր. ծիծաղի նման մի ընդհանուր շչուկ բարձրացաւ. Օհանը վիրաւորվեց։

—Դէ դուք խելօք բան մտածեցէք, ասաց նա ու լռեց։

—Տունը մի մարդ չէ, ասաց ռէսը, թող մի քանի լաւ տղամարդ մինչեւ լոյս արթուն մնան։ Ո՞վ է ուզում։

Ձայն տուող չեղաւ։

—Ի՞նչ էք լռել, այ ջահիլներ, ձայն տուեց ռէսը վրդովված, խոմ դուք էլ երեխաներ չէ՛ք, որ գէլը տանի։

—Երեխաներ չենք, տանուտէր, պատասխանեց մի երիտասարդ, բայց ինչ անենք, որ հրացան չը կայ, խոմ քիւլհանով չենք սպանի գազանին։

Առարկութիւնը լուրջ էր. այդ մասին չէին մտածել. մեր գիւղում ճիշդ որ հրացան չը կար։ Լռեցին։

—Ղարիբը հրացան ունի, ասաց յանկարծ մի ձայն։

—Հա, հա, Ղարիբը հրացան ունի, ձայնակցեցին ուրիշները՝ մեծ գիւտ արածի պէս ուրախացած։ Բոլորի դէմքերը փայլեցին այդ գիւտից։

Ղարիբի հրացանը մեր գիւղում մի զարմանալի բան էր։ Ամենքը լսել էին նրա մասին, բայց ոչ ոք չէր տեսել. ոմանք ասում էին՝ երկու կրակէն է, ուրիշներն ասում էին՝ տասնվեց կրակէն. կային հաւատացողներ, թէ Ղարիբի նշանը իսկի զուր չի անցնում։ Տարին մի երկու անգամ, ամառը դաշտերում, գիշեր ժամանակ Ղարիբը իր այդ առասպելական հրացանը կը կրակէր, կարծես գիւղացիներին յիշեցնելու համար իր զէնքի գոյութիւնը։ Բայց եւ այնպէս գիւղացիք խաղաղ ժամանակ համարեա միշտ մոռանում էին այդ զարհուրելի զէնքի գոյութիւնը եւ միայն երբ գիւղում կամ դաշտերում գող էր յայտնվում, այն ժամանակ կրկին յիշում էին Ղարիբի հրացանը, իրար մէջ խօսելով, թէ որ Ղարիբն այնտեղ՝ անցքի տեղում լինէր իր հրացանով, գողերի բանը բուրդ էր, որովհետեւ Ղարիբը կը զարկէր. սրա համար է, ասում էին, որ Ղարիբի տունը գող սիրտ չի անում մտնել, Ղարիբը որ բարկանայ, Աստուած ազատի։ Ահա թէ ինչու այսօր նորից Ղարիբի հրացանը յիշեցին. որոշվեց, որ պահապանների հետ Ղարիբը կը լինի իր սարսափելի հրացանով, իսկ մնացածները կը գնվեն երէկ գիշերվայ պէս։

—Հարեւաններ, մի բան էլ ես ասեմ, ձայն տուեց յանկարծ Մանօն. մենք ամենքս էլ, գիտէք, որ ցաւի, դարդի տէր մարդ ենք. առաւօտից իրիկուն մեր ոտ ու ձեռի միսն ենք ուտում, օձերի հետ ջուր խմում, քարը մեզի բարձ շինում, արուն-քրտինք թափում, իրիկունն էլ տուն ենք գալիս ջարդված, տրորված, աղցանի պէս։ Էդ քսան պահապանները որ կան՝ էլի մեզնից են, մեզ պէս սեւ օրով ապրող, արի որ յոգնած, ջարդված՝ ուզեն չուզեն՝ էս, էն պատի տակ ընկնեն քնեն. մենք էլ նրանցով ապահով մեր երեխաները գազանի բերանը տանք. մէկ էլ, որ խոմ լսեցիք երէկ Սարգիսն ինչ պատմեց. մարդն իր աչքով տեսածն էր ասում. արի որ նրա ասածի պէս էդ անտէր գազանը մի չը տեսնված բան լինի, ո՞վ գիտէ Աստուծոյ բանը, հէնց պահապանների կողքից անցնի՝ չը տեսնեն։ Լաւ չի՞ լինի, որ մենք մեր բանը մի քիչ հիմնաւոր բռնենք, թո՛ղ մի քանի հարեւաններ հաւաքվեն իրար մօտ, մի բարձր կտրի վրա քնեն եւ հերթով արթուն մնան. ինչ կասէք։

—Խելքը կտրած բան է, ձայն տուեին այս ու այն կողմից։

—Ուզում եմ մի բան էլ ես ասեմ, ասաց բրուտ Նըհօն, վայ թէ անխելք համարէք։

—Ասա, ասա։

—Հարեւաններ, լաւ չի՞ լինի, որ մեծերը, կտուրների վրա քնելուց առաջ, մանր երեխաներին իրարից կապեն եւ յետոյ պարանի ծէրը պնդացնեն իրանց ոտին ձեռին, թէ բան է, Աստուած ո՛չ անի, գազանը երեխային քաշի, բոլորը միասին կը զարթնեն։

Այս միտքն ընդհանուրի զարմանքը շարժեց, այն աստիճան խելացի երեւաց. քիչ մնաց, որ մարդիկ չորս կողմից վրա պրծնէին, Նըհօին գրկէին, համբուրէին։

—Հա՜յ Աստուած քո խելքն օրհնի, Աստուած քո ծնունդն օրհնի, Նըհօ, լսվում էր այս ու այն կողմից։

Խորհուրդը վերջացաւ. բազմութիւնը ցրվում էր. պահապանները գնացին պատրաստվելու. ասում էին, որ Ղարիբն էլ իր զարմանալի հրացանն է սրբում պատրաստում, իսկ գզիրը կանչում էր փողոցներում, որ մի քանի հարեւաններ հաւաքվեն մի կտրի վրա քնելու, իսկ երեխաներին էլ իրանցից կապեն։

Ես ու մայրս շտապ-շտապ վերադարձանք, Տօվիկին գտանք, գնացինք մեր տեղաշորերն ուստա Թումօենց կտուրը տեղափոխելու, որ ամենից բարձր էր եւ աւելի ապահով։ Հարեւանները չորս կողմից նոյնպէս դէպի այնտեղ էին դիմում. որը տեղաշորն էր շալակել, որը բռնել էր երկու երեխայի ձեռքից, որոնք վախից լալիս էին կամացուկ. աւելի հասակաւոր երեխաները, իմ հասակակիցները, իրար հրհրելով վազում էին, որ գնան շուտ բարձրանան, քանի «մարդագէլը» չի հասել. կանայք օրօրոցները էին շալակել։ Ամբողջ գիւղը այսպէս կարծես գաղթում էր։

(Կը շարունակվի)

գեղործական դպրոցը այս ուսումնական տարւայ սկզբից փակվել է: Աշակերտների մի մասը մտել է Զ. Թաղիեվի գործարանը, որպէս բանուորներ, իսկ միւսները վերադարձել են կրկին «նախնական դրութեան»:

—

Ֆինանսների մինիստրութիւնը 30,000 րուբլի է նշանակել Պետերբուրգում արբեցողների համար բուժարան բանալու համար: Բուժարանը ենթադրվում է հիմնել զինուորական-բըժշկական ակադեմիայի կից եւ ենթարկել նրա իրաւասութեանը:

—

Տեղական լրագիրները հաղորդում են, որ Թիֆլիսի քաղաքային ուսումնարանական յանձնաժողովի եւ ժողովրդական դպրոցների տեսչական վարչութեան մէջ տարաձայնութիւններ են ծագել քաղաքային դպրոցների համար կրօնուսոյցներ նշանակելու հարցում: Ժողովրդական դպրոցների տեսուչը, մատնացոյց լինելով օրէնքի վրա, նկատում է յանձնաժողովին, թէ կրօնուսոյցների ընտրութիւնը պէտք է կատարէ ինքը տեսուչը եւ ոչ թէ ուսումնարանական յանձնաժողովը: Այս վերջինը հոկտեմբերի 18-ին ներկայացրեց տեսչին իր եզրակացութիւնը, որի միտքն այն է, թէ այդ հարցի մասին անմիջական ցուցում չը կայ օրէնքի մէջ եւ թէ յանձնաժողովը իրան իրաւունք է համարում ընտրել կրօնուսոյցներ այնպէս, որպէս ընտրում է ուրիշ ուսուցիչներին, եւ ապա ներկայացնել ժողովրդական դըպրոցների վերատեսչի հաստատութեանը:

—

Այն յանձնաժողովը, որ Հօֆէնհաուզէնի նախագահութեամբ կազմված էր առեւտրական [illegible] ծակալներ, իսկ երկրորդ բաժնում առեւտրական դպրոցների ուսուցիչներ:

—

Հոկտեմբերի 14-ին Պետերբուրգում կատարվեց յայտնի ռուս-բնագէտ Ա. Ֆամինցինի 40-ամեայ գիտնական եւ մանկավարժական գործունէութեան յոբելեանը: Ֆամինցինի գիտնական աշխատութիւնները, որոնք գլխաւորապէս նուիրված են բոյսերի բնախօսութեան, յարգ են վայելում ոչ միայն Ռուսաստանում, այլ եւ արտասահմանում: Չը սահմանափակվելով իր մասնագիտութեան մէջ, Ֆամինցին հետաքրքրվում էր կենդանիների հոգեբանութեամբ եւ կեանքի խորհրդաւոր առեղծուածով: Ֆամինցին, իբրեւ պրօֆէսօր, միշտ ջերմ սրտով է վերաբերվել դէպի համալսարանական երիտասարդութիւնը, որ առանձնապէս արտայայտվեց 1899 թւի աղմուկների ժամանակ Պետերբուրգի համալսարանում: Ֆամինցինի յոբելեանը կատարվեց մեծ հանդէսով: Նրան շնորհաւորելու համար պատգամաւորներ էին ուղարկել Պետերբուրգի փիլիսոփայական ընկերութիւնը, ռուս գրականագէտների միութիւնը եւ Պետերբուրգի շատ ուրիշ գիտնական ընկերութիւններ: Անձամբ շնորհաւորելու էին եկել ակադեմիկոսներ, պրօֆէսօրներ, գրականագէտներ, նկարիչներ եւ ուսանողների ներկայացուցիչներ: Ցայտնի իրաւաբան Վ. Սպասովիչ մի գեղեցիկ ճառ արտասանեց ի պատիւ յոբելեարի, որի մէջ թւեց նրա մատուցած ծառայութիւնները գիտութեան եւ հասարակութեան:

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ շաբաթ վանքի ծառաներից մէկը, որին մասնագէտ գինեգործ հանգուցեալ Միրզոյեանից յետոյ յանձնված է գինու հսկողութիւնը ու պահպանութիւնը, գողացել էր վանքի գինետնից վեց վեդրօ գինի, որը եւ բռնվել է վանքի մէջ, բայց չը նայած այս յանդուգն գողութեան, մինչեւ գող ծառան մինչեւ այսօր էլ վանքի գինետան պահապանն է եւ ոչ ոք չէ մտածում հեռացնել գող ծառային եւ պատժել նրան գողութեան համար... Է՜հ, վանքի գործ է:»

—

ՂԱՄԱՐԼՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Հոկտեմբերի 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, ժամանեց Ղամարլու Նորին մեծութիւն Մուզաֆէր-Էդդին Շահը: Նախաճաշի պատրաստութիւն էր տեսնված հասարակական դատարանում, որտեղ եւ իջեւանեց Նորին մեծութիւնը: Ընդունարանը շքեղ զարդարված էր: Տեղիս ծառայողները, երկու դպրոցի ուսուցիչները իրանց աշակերտներով եւ մի քանի հայ քահանաներ եւ ժողովրդի բազմութիւնը ցնծութեամբ ընդունեցին Նորին մեծութիւն Շահին: Այդ բոլորը այնպիսի տպաւորութիւն թողեց, որ ինքը Շահը պատուհանից նկարեց այդ տեսարանը մի քանի դիրքով: Բախտ ունեցան պարգեւ ստանալ Շահից տեղիս դպրոցի արհեստագիտական բաժնի ուսուցիչ Ս. Ֆրանգեան, որի ջանքերով շքեղ զարդարվել էր ընդունարանը, եւ օր. Եղիազարեանց, որ իր մի ձեռագործը անձամբ ներկայացրեց Նորին մեծութեան: Նախաճաշից յետոյ, ժամը 11-ին, Նորին մեծութիւնը մեկնեց Ղամարլուից դէպի Նախիջեւան»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Daily Express» հաղորդում է, թէ լորդ Սօլսբիւրի զբաղված է այժմ մինիստրութեան կազմը հիմնական փոփոխութեան ենթարկելու գործով: Հնդկաստանի փոխարքայ լորդ Կերզոնի տեղ, հաւանականաբար, կը նշանակվի լորդ Կրօմեր: Բալֆուր կը դառնայ արտաքին գործերի մինիստր եւ պէրի աստիճան ստանալով՝ կանցնի լորդերի պալատը: Բրոդրիկ կը նշանակվի ծովային մինիստր, իսկ Չեմբերլէն եւ Լանսդօուն, հակառակ տարածված լուրերի, անփոփոխ կը մնան իրանց տեղերում: Մինիստրութեան անդամների թիւը կը կրճատվի եւ 19-ից կիջեցնվի 15-ի կամ 16-ի:

—Պարիզում, առեւտրի մինիստր Միլերանի նախագահութեամբ, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր ճաշկերոյթ, որին մասնակցում էին Պարիզի համաշխարհային ցուցահանդէսում աշխատող բոլոր բանուորները: Մասնակցողների թիւը հասնում էր 1500-ի եւ նրանք պատկանում էին զանազան ազգութիւնների: Հացկերոյթի ժամանակ Միլերան արտասանեց մի ճառ, որի մէջ յայտնեց այն միտքը, թէ բոլոր երկիրների բանուորները պէտք է համերաշխ լինեն: Միլերան մի եւ նոյն ժամանակ շնորհակալութիւն յայտնեց բանուորներին, որ նրանք նպաստեցին ցուցահանդէսի աջողութեան գործին: Ցուցահանդէսի ամենագնահատելի հետեւանքն այն է, ասաց մինիստրը, որ ֆրանսիական բանուորները եղբայրական կապեր հաստատեցին իրանց օտարերկրեայ ընկերակիցների հետ:

—Մինիստրական «Standard» լրագիրը հրատարակել է իր թղթակցի հեռագիրը Բերլինից, որի մէջ նա հաւատացնում է, թէ անգլօ-գերմանական դաշնագիրը չէ պարունակում իր մէջ ուրիշ գաղտնի կէտեր, թէ Ռուսաստանը հաւանութիւն է տալիս դաշնագրին եւ եթէ մինչեւ այժմ Ռուսաստանը պաշտօնապէս չէ տեղեկագրել այդ մասին Լօնդօն, պատճառը կոմս Լամզդորֆի բացակայութիւնն է Պետերբուրգից: «Այդ համաձայնութիւնը—աւելացնում է թղթակիցը—տեղի է ունեցել ոչ մօտ օրերումս, այլ շատ աւելի առաջ, եւ հրատարակված է այժմ չինական հարցի լուծմանը նպաստելու համար: Այս առաջին համաձայնութեանը կը հետեւեն եւ ուրիշ նման համաձայնութիւններ, որոնք վերաբերում են աշխարհի ուրիշ մասերին»:

—«Իգդամ» թիւրքական լրագիրը գրում է. «Իբրեւ ապացոյց Թիւրքիայի եւ Պարսկաստանի մէջ տիրող համերաշխութեան շատ էական հարցերի վերաբերմամբ՝ կարող է ծառայել այն հեռագիրը, որ պարսից Շահն ուղարկեց Կ. Պօլսից իր որդուն՝ Ադրբէյջանի նահանգապետին: Այդ հեռագրով Շահը պատուիրում է գահաժառանգին խիստ հսկողութիւն ունենալ Ադրբէյջանում ցրված հայ ագիտատօրների վրա եւ ամենեւին թոյլ չը տալ, որ նրանք անցնեն թիւրքական սահմանը, գործ դնելով նրանց դէմ հարկաւոր դէպքում զինուորական ոյժ եւ առհասարակ վարվել նրանց հետ այնպէս, որպէս աւազակների հետ»:

—Այն տեղեկութեան առիթով, թէ Մարսէլում պատրաստութիւններ են տեսնվում հանդիսաւոր ընդունելութիւն ցոյց տալու նախագահ Կրիւգերին, «Magdeburger Zeitung»-ին հեռագրում են Պարիզից. «Ֆրանսիական կառավարութիւնը հրամանագրել է Մարսէլի իշխանութիւններին արգելել ամեն մի թշնամական ցոյց ընդդէմ Անգլիայի եւ թոյլ չը տալ, որ նախագահ Կրիւգերին հանդիսաւոր կերպով ուղերձներ մատուցվեն»: Նոյն լրագրին հեռագրում են Բրիւսսէլից, թէ Կրիւգեր ցամաք կիջնի Նէապօլում: Ուրիշ լրագիրների ստացած տեղեկութիւններով՝ Կրիւգերին սպասում են Տրիէստում, որի ազգաբնակութիւնը յայտնի է իր անգլիատեցութեամբ, ուստի եւ երկիւղ չը կայ, որ այնտեղ ցոյցեր լինեն ի պատիւ Կրիւգերի եւ հակառակ Անգլիայի: Կրիւգեր Տրիէստից կուղեւորվի Հօլլանդիա:

Հոկտեմբերի 22-ից (ն. տ.) «Standard»-ին հաղորդում են Շանգհայից, որ ռուս իշխան Ուխտոմսկի մի «ինտերվիւ»-ի ժամանակ հաղորդեց, թէ Ամուրի աջ ափը Ռուսաստանը կը վերադարձնէ, երբ խաղաղութիւն կայվի: Ռուսաստանը, երեւի, կը պահէ իր ձեռքում Մանջուրիայի մի մասը, իբրեւ գրաւական, մինչեւ որ վճարվեն այն վնասները, որ կրեցին ռուսական կառավարութիւնն եւ ռուսահպատակները չինական վերջին անկարգութիւնների ժամանակ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

—

Մի շաբաթ սրանից առաջ «Մշակի» խմբագրատուն մտաւ Կոպարեանը, մեր վաղեմի մի ծանօթը, որ շատ ուշ-ուշ յաճախող հիւրերից մէկն է:

—Բարեւ ձեզ, պարոններ, հիւր չէ՞ք ուզում. ասաց նա սենեակ մտնելով:

—Օօ՜, այդ ո՞ր սուրբիցն է, ի՞նչ է պատահել, ուրեմն դուք մեզ չէ՞ք մոռացել, այս եւ այս տեսակ հարցերով դիմեցին նրան ամենքը:

—Եկայ ձեզ հետ փոքր ինչ վիճելու, ինչպէս առաջ էլ մէկ մէկ վիճել եմ, ասաց նա կէսլուրջ կէս-կատակ հայեացքով:

—Ի՞նչ բանի մասին:

—Էլի մեր հին ցաւի մասին: Դուք գիտէք, որ լեզուի հարցում ես Մխիթարեանների եւ Ցարօյի ոչ միայն կուսակիցն եմ, այլ մի բան էլ աւելի: Ես հայերէն բառերի կողմն եմ եւ չեմ մարսում օտարազգի բառերը: Պէտք է բոլոր օտար բառերը թարգմանել:

—Որը կարելի է թարգմանել՝ թարգմանում ենք, իսկ որը չէ կարելի՝ ընդունում ենք:

—Չէ, բոլորը պէտք է թարգմանել, ասաց Կոպարեանը ծնկներին խփելով,—անկարելի ոչինչ չը կայ:

Սկսվեց աղմկալի վիճաբանութիւն: Ամեն մարդ բերում էր զանազան օրինակներ իր ասածը ապացուցանելու համար, Կոպարեանը ոչ մի զիջում չէր ընդունում: Նա նոյն իսկ դէմ էր այն օտար բառերին, որոնք հին ժամանակները մտել են մեր լեզուի մէջ եւ քաղաքացիութիւն են ստացել, օրինակ թատրօն, տոկոս եւ այլն:

Վէճին վերջ դնելու նպատակով մենք առաջարկեցինք Կոպարեանին լրագրի համար պատրաստած լուրերը, որոնք պէտք է լոյս տեսնէին հետեւեալ օրը, վերակազմել իր ձեւով եւ դէն ձգել բոլոր օտար բառերը:

—Ուրախութեամբ, ուրախութեամբ, բացականչեց Կոպարեան եւ վերցրեց լուրերի ծրարը:

Մի կէս ժամ աշխատելուց, մի երկու բառարաններ քրքրելուց յետոյ Կոպարեանը վերջացրեց իր գործը եւ առաջարկեց կարդալու: Մենք սաստիկ հետաքրքրվեցինք: Խոր լռութեան մէջ Կոպարեանը կարդաց իր կազմած առաջին լուրը:

«Երէկ ձերբակալվեց փախստական Ալեանը: Քաղաքամասնապետ Գ. վերցրած իր հետ մի թաղային եւ ութը քաղաքայիններ՝ շրջապատեց աւազակին եւ բռնեց»:

Մենք ոչինչ չը հասկացանք: Դիմեցինք բընագրին նրա մէջ գրված էր «Երէկ ձերբակալվեց ղաչախ Ալի-օղլին: Պրիստաւ Գ. վերցրած իր հետ մի օկօլօդօչնի եւ ութ գօրօդօվօյ, շըրջապատեց աւազակին եւ բռնեց»:

—Կարդացէք միւս օրինակը, դիմեցինք Կոպարեանին: Նա կարդաց երկրորդ նմուշը:

«Արքունական տեսարանում սահմիի Դ-ին ոյնխթ կայացաւ Փաւստոս գործողութեան ներկայացումը: Տեսարանը կիսով չափ դատարկ էր. գրաւված էին գետնայարկը եւ սանդուղքային լանջավայրը»:

—Ի՞նչ, ի՞նչ, զարմացած հարցրինք մենք, ծիծաղներս չը կարողանալով զսպել:

Դիմեցինք բնագրին. ահա ինչ էր այնտեղ գրված:

«Արքունական թատրօնում ներկայ հոկտեմբերի 13-ին, կայացաւ «Ֆաուստ» օպերայի ներկայացումը: Թատրօնը կիսով չափ դատարկ էր. բռնված էին պարտէրը եւ ամֆիթէատրօնը»:

Մենք զուարճութիւն զգացինք Կոպարեանի փորձերից: Նա շարունակեց լրջութեամբ իր ընթերցանութիւնը, տալով մեզ երրորդ նմուշ.

«Երգիչ Ղօզիօս, որ մի ժամանակ կատաղի հրճուանք էր յարուցանում իբրեւ գլխձայն, այժմ գլխձայնութիւնը կորցնելուց յետոյ՝ հանդէս եկաւ իբրեւ ծանրաձայն Եւգենիոս Օնեգեանի դերում»:

Մենք չը կարողացանք այլ եւս զսպել մեր ծիծաղը: Բնագիրը հետեւեալն էր:

«Երգիչ Լօզին, որ մի ժամանակ ֆուրօր էր անում իբրեւ տենօր, այժմ տենօրի ձայնը կորցնելուց յետոյ հանդէս եկաւ իբրեւ բարիտօն Եւգենիյ Օնեգինի դերում»:

Կոպարեանը շարունակեց:

«Քարիւղի չհագործութիւնը եւ չաղաձողային ճանապարհների չինութիւնը նպաստեցին դրամագլխութեան զարգացմանը Անդրկովկասում: Դաստիարս Ղիսենկօ նուիրել է այդ հարցին յատուկ մի մենագրութիւն»:

Մենք անշուշտ ոչինչ հասկանալ չէինք կարող. դիմեցինք բնագրին եւ գտանք այնտեղ հետեւեալը:

«Նաւթագործութիւնը եւ րէլսային ճանապարհների շինութիւնը նպաստեցին կապիտալիզմի զարգացմանը Անդրկովկասում: Պրօֆէսօր Լիսենկօ նուիրել է այդ հարցին յատուկ մի մօնօգրաֆիա»:

Բաւական էր այդ օրինակների թիւը՝ համոզվելու համար թէ ինչ հայկաբանութեան մասին է խօսում Կոպարեանը եւ մենք աւելի զուարճանալու քան լուրջ քննութիւն անելու նպատակով խնդրեցինք կարդալ դարձեալ մի նմուշ: Նա կարդաց լուրջ կերպով:

«Տփղիսի (ջերմուկի) գեղարուեստական ընկերութիւնը կառուցել է Գօղօվինեան պողոտայում մի հոյակապ շէնք: Մակարդակը կազմել են քաղաքիս լաւ գեղանկարիչները»:

Բնագրում գրված էր.

«Թիֆլիսի արտիստական ընկերութիւնը կառուցել է Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա մի հոյակապ շէնք: Մակարդակը կազմել են քաղաքիս լաւ ինժեներները»:

Կոպարեանը գոհ էր իր թարգմանութիւնից, ուստի նա այլ եւս չը սպասեց հրաւէրի եւ կարդաց իր կազմած հետեւեալ լուրը.

«Ջերմուկ է եկել դերասան Դաղկսու գործացուցական խումբը հարուստ ցուցակով, որ բաղկացած է դասական հին եւ նոր հատուածներից: Ինքը Դաղսկի իր կոչումների մէջ աջող է եւ բնորոշ, միւսները թէեւ թոյլ են, բայց հաւաքականին չեն խանգարում»:

Դա վերցրած էր հետեւեալ բնագրից.

«Թիֆլիս է եկել արտիստ Դալսկու դրամատիկական խումբը հարուստ րեպերտուարով, որ բաղկացած է կլասիկ պիէսներից: Ինքը Դալսկի իր ամպլուայում աջող է եւ բնորոշ, միւսները թէեւ թոյլ են, բայց չեն խանգարում անսամբլին»:

Վերջացաւ ընթերցումը: Կոպարեանը նկատեց, որ մեր մէջ նրա փորձը միայն ծիծաղ է յարուցանում, թթու դէմք շինեց եւ հպարտութեամբ արտասանեց.

—Դուք մոլորութեան մէջ էք, բայց այդ բաւական չէ, դուք չէք էլ ուզում ուղղվել. ահա ինչն է ցաւալի:

Մենք այլ եւս չը վիճեցինք:

Վրձին

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

18 հոկտեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ: Լուրեր են պտտում, թէ մարկիզ Սօլսբիւրի վճռել է հրաժարվել արտաքին գործերի մինիստրի պորտֆէլից, պահելով իր ձեռքում մինիստր-նախագահի պաշտօնը:

ՏԵԱՆՋԻՆ: Միջոցներ են ձեռք առնված ռազմական վարչութիւն մտցնելու Պաօտինֆուում: Միջազգային յանձնաժողով է կազմված, գեներալ Բալիւի նախագահութեամբ, որպէս զի հետախուզվի այն հարցը, թէ որ չափով չինական պաշտօնեաները մասնակից են եղել այստեղի օտարերկրացիների կոտորածին: Յանձնաժողովը կարգադրեց ձերբակալել նահանգապետին, գաւառական դատաւորին եւ երկու ուրիշ աստիճանաւորների: Մինչեւ այժմ յանձնաժողովի նիստերը տեղի էին ունենում փակ դռներով եւ խորհրդակցութիւնների հետեւանքները չէին հրատարակվում:

Հետախուզող զօրաբաժնի հեծեալները, որոնք դուրս են եկել հոկտեմբերի 8-ին Պաօտինֆուից, երէկ գիշեր վերադարձան. նրանք ընդհարումն են ունեցել, որի ժամանակ երկու հոգի վիրաւորվել են: Իտալական հետախուզիչ զօրաբաժինը, որ բաղկացած է 15 զինուորից եւ մի օֆիցէրից, երէկ ճանապարհ ընկաւ դէպի Իչժօու: Զօրաբաժինը հրաման ստացաւ անցնել լեռները կողմնակի ճանապարհներով: Ասում են, թէ զօրաբաժինը շրջապատված է «Մեծ բռունցքներից»: Զօրաբաժինն ազատելու համար այսօր ուղեւորվում են 150 իտալացիներ եւ 60 անգլիացի հեծեալներ:

ՎՐԻԲՈՒՐԳ: Այստեղի շրջանի բօէրները քանի գնում՝ աւելի համարձակ են դառնում. ըստ երեւոյթին, նրանք մտադիր են պաշարել քաղաքը: Որովհետեւ ձեռքի տակ չը կան ռազմական զօրքեր, ուստի այն ագարակատէրերը, որոնք ապրում են ճանապարհներից հեռու, անպաշտպան են: Այստեղից 20 մղոն դէպի արեւելք, Մարգանիրանդի ուղղութեամբ, շինված եւ ամրացրած են չորս բօէրական բանակատեղիներ: Ուտելիք արտահանել քաղաքից արգելված է. թոյլ չէ տրվում նոյնպէս քաղաքացիներին փողոցում մնալ երեկոյեան ժամի 9-ից յետոյ: Սրտասովոր երաշտի պատճառով, ցանքերը վատ դրութեան մէջ են: Երկաթուղային գիծը դեռ եւս չէ աւերված:

ԲԵՐԼԻՆ: Լիբկնեխտի փոխանակ ընտրված է սօցիալ-դեմօկրատ Լէբէյուրգ:

ՊԵԿԻՆ: Արշաւանքը դէպի Պաօտինֆու օգտակար դուրս եկաւ: Չինական կանոնաւոր զօրքերը նահանջեցին առանց կռւի: Պաօտինֆուի մօտ եւ նրա արեւելակողմում հալածվեցին բազմաթիւ «մեծ բռունցքներ», բայց դեռ

եւս աւելի կամ պակաս Թւով հրոսակներ ա-հաբեկում են գիւղացիներին եւ յարձակումներ են գործում սուրհանդակների եւ Թելլ պահակակէտերի վրա: Բազմաթիւ Թաւցիկ զօրաբաժիններ են կազմւում՝ կատարելապէս ապահովացնելու եւ հնազանդութեան մէջ պահելու համար գրաւուած երկիրը. Նոյն նպատակով զօրքերը Պաօտինֆուից վերադառնում են Պեկին՝ չորս զօրասիւների բաժանուած՝ զանազան ճանապարհներով:

ԼՕՆԴՕՆ: «Standard»-ին հեռագրում են Շանղհայից, որ այնտեղի չինական լրագրում հրատարակուած է կայսրին վերագրւող մի հրովարտակ յանուն պրինց Ցինի, որի մէջ ասուած է, Թէ կայսրը, ինչ էլ որ պատահի, ցանկանում է պատժել անկարգութիւնների նախաձեռնողներին՝ առանց որ եւ է աչառութեան եւ որ նա ինքը, իր անձնական բարեհայեցողութեամբ, պատժել է մի յանցաւորի, որին ոչ ոք մինչեւ այժմ մատնացոյց չէ արել: Այսպիսի յանցաւորներ, որոնց անունները չեն տուած, պէտք է որ դեռ շատ լինեն: Ցին պէտք է ցոյց տայ կայսրին, Թէ որոնք են բոլոր յանցաւորները, բայց ոչ հրապարակաբար:

«Times»-ին հեռագրում են Պեկինից, Թէ, չինական աղբիւրից ստացուած տեղեկութիւններին նայելով, պրինց Իւ, որին պետութիւնները պահանջում էին պատժել, վախճանվեց: Դեսպանները Թերահաւատութեամբ են վերաբերվում այդ լուրին:

Պեկինից հոկտեմբերի 16-ին «Times»-ին ուղարկուած հեռագրի մէջ ուրախութիւն է յայտնուած այն առիԹով, որ գերակշռութիւն են ստանում այնպիսի հայեացքներ, որոնք անհամաձայն են չափազանց մեղմութեան, եւ որ վճռուած է Չինաստանից պահանջվելիք վարձատրութեան մէջ մտցնել հատուցումն եւ այն չինացիների համար, որոնք վնասներ կրեցին՝ գտնվելով օտարերկրացիների ծառայութեան մէջ:

«Times»-ին հեռագրում են Շանղհայից, Թէ Լի-Խունգ-Չանգ հեռագրեց Չժան-Չժի-Լունին, որ խաղաղութեան բանակցութիւնները բաւական ընԹացք են ստանում: Ուրիշ ղեկավարող անձերի Լի-Խունգ-Չանգ ասաց հակառակը եւ աւելացրեց, Թէ աւելի լաւ է, յանձնայն դէպս, միջոցներ ձեռք առնել:

ՊՐԵՏՕՐԻԱ: Հաղորդում են, Թէ բանակցութիւնները Բոտայի հետ աջողութիւն չունեցան: Շտէյն հրաժարվեց պատգամաւորներին ընդունելուց:

ԼՕՆԴՕՆ: «Հաւասի գործակալութիւնը» հաղորդում է Վիեննայից վերապահութեամբ, Թէ բուլղարական իշխան Ֆերդինանդին սպանելու անյաջող փորձ է արած Վարնայում:

ՄԱԴՐԻԴ: Կարլիստները յայտնում են, Թէ Դոն-Կարլոս չէ խառնվում Կատալոնիայի շարժմանը: Բերգի խումբը, որ բաղկացած է 300 մարդուց, եռանդով հալածվում է:

«Liberal» ասում է, որ եԹէ այսօր ստացվեն լուրջ տեղեկութիւններ, այն ժամանակ կառավարութիւնը կը դադարեցնէ սահմանադրական երաշխաւորութիւնների գործադրութիւնը ամբողջ Սպանիայում:

19 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Կարմիր-Խաչի ընկերութեան գործադիր մասնաժողովը, որ գտնվում է պրինցեսսա Եւգենիա Մաքսիմիլիանովնա Օլդենբուրգսկայեայի հովանաւորութեան տակ եւ որի նպատակն է օգնութիւն հասցնել հեռաւոր Արեւելքում գտնվող վիրաւորներին եւ հիւանդներին, յայտարարում է, Թէ այն մարդիկ, որոնք ցանկանում են Ծննդեան եւ Նոր տարու տօների համար ուղարկել հեռաւոր Արեւելք հիւանդ եւ վիրաւոր զինուորներին զանազան նուիրաբերութիւններ, ինչպէս օրինակ տաք շորեր, ծխախոտ եւ այլ առարկաներ, Թող բարեհաճեն այդ նուիրաբերութիւնները ուղարկել գլխաւոր վարչութեան կենտրոնական պահեստը, Ինժեներնայեա փողոց, № 9:

ՊՐԵՏՕՐԻԱ: Ինչպէս հաղորդում են, գեներալ Բոտա մի ուժեղ զօրաբաժնով գտնվում է Կենգարդեան շրջանի ճանապարհին, որտեղ որոշեալ Թւով անհաշտ բօէրներ մտադիր են մի նոր արշաւանք ձեռնարկել:

ՊՐԵՏՕՐԻԱ: Բանակցութիւնների ժամանակ Բոտա խոստովանեց Պաջէդի կողմից նրա մօտ ուղարկված պատգամաւորներին, Թէ ամեն ինչ վերջացած է, բայց Թէ չէ կարելի դեռ եւս բանակցութիւններ վարել անձնատուր լինելու մասին, քանի դեռ կան կուռողներ, որոնք ցանկանում են շարունակել պատերազմը:—Վիլեն, որին համախոհ է նախագահ Շտէյն, գտնում է, Թէ պէտք է շարունակել դիմադրութիւնը: Շտէյն հրաժարվեց Ռօբերտսի յայտարարագիրը կարդալուց եւ անհաշտ դիրք բռնեց, բայց նա հետզհետէ աւելի ու աւելի դժուարութիւնների է հանդիպում, երբ փորձում է ստիպել կռւողներին շարունակել պատերազմը:—Ինչպէս հաղորդում են, Ստենկամպ, Կապի դաղԹականութեան խռովարարների պարագլուխը, որ փախել էր Բլումֆոնտէնի գրաւման ժամանակ, այժմ գտնվում է բօէրների մօտ Պիտերսբուրգում: Ասում են, որ այնտեղ ընդամենը 17 Թնդանօթ կայ:

ՊԵԿԻՆ: Պաօտինֆուում մնացին գերմանական երկրոր բրիգադան, հեծեալների մի զօրասիւն եւ դաշտային Թնդանօթաձիգների գնդի երկրորդ մասը:—Իւչինֆու, որ 80 կիլոմէտր հեռու է Շանղհայ-Գուանից եւ գտնվում է նրա արեւմտակողմում, Ցինգխունգօյի մօտ, գրաւվեց անգլիացիներից եւ գերմանական հետեւակների երկու վաշտերից:

ԼՕՆԴՕՆ: Պարիզից հաղորդում են, Թէ ֆրանսիական կառավարութիւնը այսօր պատասխանեց անգլո-գերմանական համաձայնութեան վերաբերեալ յայտագրին: Առաջին երկու կէտերի մասին պատասխանի մէջ առաջ են բերվում նոյն հայեացքները, որոնք յայտնված էին Ռուսաստանի եւ Միացեալ-Նահանգների կողմից: Երրորդ կէտի մասին ասվում է, Թէ Ֆրանսիան ոչինչ առարկելու բան չունի, բայց եԹէ տեղի ունենայ մի այնպիսի դէպք, որ առիԹ տայ փոխելու այդ կէտը, Ֆրանսիան գործունէութեան լիակատար ազատութիւն է վերապահեւմ իրան: Այստեղ բացատրում են, Թէ Ֆրանսիան, չիմանալով Թէ իսկապէս ինչ բան ի նկատի ունի երրորդ կէտը, չէ ուզում իր ձեռքերը կապել, ուստի եւ չէ կարող միանալ համաձայնութեան այն մասին, որը, ըստ երեւոյԹին, կապված է բացառապէս յօգուտ երկու պետութիւնների, Անգլիայի եւ Գերմանիայի, շահերի:

ԲԱՐՍԵԼՕՆԱ: Նահանգապետը գտել է բոլոր տեսակի հրացանների, սրերի եւ ռազմամԹերքի երկու պահեստ: Կարլիստների դաւադրութիւնը պէտք է իրագործվէր նոյեմբերի առաջին կիսում: Միաժամանակ պէտք է յարձակումներ լինէին քաղաքային խորհրդի, նահանգապետի եւ գեներալ-նահանգապետի վրա:

ՎԻԵՆՆԱ: Աւստրո-ուն գարական պահակախմբի եւ չերնօգօրական զինուորների մէջ տեղի ունեցած ընդհարման լուրը հաստատվում է: Գործը վերաբերում է միայն մի վէճի, որ ծագել էր սահմանին մօտիկ ապրող բնակիչների մէջ անտառից օգտվելու մասին եւ մի առանձին նշանակութիւն չունի:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը Պետերբուրգի հաշւով)
տարբերութիւնը 58 րոպէ:

	№ 5 գնացքը:	№ 3 գնացքը
Բագուից դուրս է գալիս	ցեր. 3 ժ. 5 ր.	գիշ. 11 ժ. 15 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 » 23 »	եր. 5 » 35 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 3 »	եր. 6 » 30 »
Բաթում է հասնում	եր. 9 » 11 »	առ. 7 » 10 »

	№ 6 գնացքը:	№ 4 գնացքը.
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 8 ժ. 56 ր.	եր. 10 ժ. 47 ր.
Թիֆլիս է հասնում	եր. 8 » 42 »	առ. 11 » 18 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 22 »	» 12 » 36 »
Բագու է հասնում	ցեր. 1 » 25 «	» 7 » — »

արագ գնացք

Շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը.

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	առաւ.	7 ժ. 56 ր.
Բագու է հասնում	երեկ.	9 » — »
Բագուից դուրս է գալիս	առաւ.	6 » 50 »
Թիֆլիս է հասնում	երեկ.	8 » 12 »

—

Թիֆլիսից դէպի Կարս դուրս է գալիս	երեկ.	10 ժ. —
Ալէքսանդրոպոլ հասնում է	առ.	8 » 27 ր.
Կարս հասնում է	ցեր.	12 » 23 »
Կարսից դուրս է գալիս	ցեր.	4 » 12 «
Ալէքսանդրոպոլ հասնում է	երեկ.	7 » 40 »
Թիֆլիս հասնում է	առ.	6 » 15 »

ՀՐԱՒԷՐ

Ամսիս 22-ին, կիրակի օր, առաւօտեան 11 ժամին, Թանդոյեան ս. Աստուածածնի եկեղեցում լինելու է ժողով, եկեղեցական կալուածքների վերաշինութիւնը կապալով տալու համար. ուստի սրանով պատիւ ունեմ հրաւիրել յիշեալ եկեղեցու արգոյ ծխականներին ներկայ լինել՝ ժողովին մասնակցելու:

Գործակալ բ. մասին Թիֆլիսի՝
Գրիգոր աւագ քահ. Մանդակունի

Լոյս տեսաւ
ԿԱՄԻԼԼ ՖԼԱՄՄԱՐԻՕՆԻ
ՈՒՐԱՆԻԱ
աստղագիտական վէպը
Թարգմ. ֆրանս. Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ:
Գիրքը տպված է լաւ եւ չքեղ Թղթի վրա, 376 երես, միջակ դիրքով եւ արժէ 1 ր. 50 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, Г. Галустянцу, Лорис-Меликовская, № 11. 10—10

Լոյս տեսաւ Մոսկվայում
ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑԻ
◆ՀԻՆ ՑԱՒ◆
(Հրապարակախօսական խօսքեր)
ԳԻՆԸ 30 Կ.
Վաճառվում է Թիֆլիսի Կենտրոնական գրավաճառանոցում, «Մշակի» խմբագրատանը եւ Հրատարակչական ընկերութեան գրասենեակում, Գ. Գալստեանի մօտ: (ե. շ.) 9—10

Մի հայուհի, որ գիտէ ռուսերէն, ֆրանսերէն եւ մուզիկայ, ցանկանում է պարապել 7—8 տարեկան աղջկայ հետ կամ յանձն առնել կամպանիօնկայի պաշտօն. համաձայն է Թիֆլիսից դուրս գնալ. պայմանները՝ ամսական 30 րուբլի, ամեն բան պատրաստ: Հասցէն՝ Վրաց ազնուականների քարվանսարայ (նախ. Արծրունի) Սամադօվայի գրասենեակ: 2—3

Հարկաւոր է մի ուսուցիչ Էնզէլիի հայոց երկսեռ դպրոցի համար: Պայմանների մասին տեղեկանալ «Մշակի» խմբագրատանը: 4—5

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԱՒԵՏ. ԲԱԲԱՅԵԱՆ
վերադարձած Թիֆլիս, սկսել է ընդունել իր նախկին բնակարանում (Սերգիեվսկի 14) Կուրծքի եւ այլ ներքին հիւանդներին 10—12 ժ. առաւօտ.:
Նեարդայիններին եւ բեվմատիկներին 5—6½ ժ. երեկ. (շ. ե. ո.) 6—6

Անդրկովկասեան Նուբարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը սկսելով իր գործունէութիւնը, սրանով յայտարարում է, որ առաջին վճարը ամեն մի մասի 5% որ է տասն րուբլի նշանակած է այս ամսի հոկտեմբերի 14 մինչեւ 18, իսկ երկրորդ վճարը 10%, որ անում է քսան րուբլի, նշանակած է նոյեմբերի 1-ից մինչեւ 5-ը:
Փողերի ընդունելութիւնը լինելու է վարչութեան գրասենեակում (Пушкинскій Пассажъ верхній этажъ (отъ 10-и часовъ до 2-хъ): 6—6

Ա. Փրիդօնեան եւ Ընկ. բանկային գրասենեակը
1900 Թւի նոյեմբերի 1-ի տիրաժից պետական ազնուականութեան Հողային բանկի խաղարկութեան գրաւաԹղԹերը ապահովացնելու համար վերցնում է մինչեւ նոր փոփոխութիւն՝
1 ր. 60 կ. ամեն մէկ տոմսի համար
բացի 15 կ. մարկայից, որ վերցնվում է ամեն մէկ անդորրագրից: Ապահովացումն հեռագրով կամ վերադիր վճարով գրասենեակը չէ ընդունում:
(ամ. 18, 20, 21) 3—3

12—26

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.
յանձնարարում է
„ՊԵՏՐՕԼ“ (ՀԵՂՈՒԿ)
մազերը ամրացնելու համար:
(ՍԱՊՈՆ) „ՊԵՏՐՕԼ“
Մազերի Թեփը ոչնչացնելու համար:
(20) 3--10

Թիֆլիսի Կենտրոնական գրավաճառանոցում
ծախվում են հետեւեալ նոր գրքերը՝
Նախաչեանց Յակ. քահ., Չայնագրեալ տաղարան ի պէտս սպասաւորաց Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ, Վաղարշապատ, 1900 Թ., գ. 50 կ.:
Տաղաւարեան Ն. տօքտ., Մարդկային սաղմնախօսութիւն, Կ. Պօլիս, 1900 Թ., գ. 50 կ.:
Տիգրանեան Լ. բժ., Ֆաուստ, ողբերգութիւն Գէօթէի, Երեւան, 1900 Թ., գ. 2 ր.:
Տէր-Միքելեան Ա., Ուսումն սուրբ գրոց (Ներածութիւն) ա., Թիֆլիս, 1900 Թ., գ. 1 ր.:
Ֆլամարիօն Կ., Ուրանիա, աստղագիտական վէպ, Թարգ. ֆրանս. Հ. Առաքելեանցի, Թիֆլիս, 1900 Թ., գ. 1 ր. 50 կ.:
Гикманъ и Марксъ, Географическо-Статистическій атласъ, Спб., 1900 г., ц. 2 р.
Кнейпъ. Мое водолеченіе, пер. Заффермана, свѣренное съ подлин. нѣм. оригиналомъ, ц. 1 р. 70 к.
Դիմել՝ Тифлисъ, Въ Центральную Книжную Торговлю. (ո.) 2—3

Սարգիս Վ. Աբրահամեան
Հասցէ. Սօլօլակ, Գանօվսկայեա փող. տ. Թամամշեվի, № 26, բն. № 9.
Սովորեցնում եւ պատրաստում է երկու սեռի անձանց չորս ամսվայ ընԹացքում, երաշխաւորութեամբ եւ հարկաւոր դէպքում—յանձնարարականներ տալով պարապմունքներ գտնելու համար
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ
1) Կրկնակի իտալական հաշւապահութիւն իր բոլոր ճիւղերով.
2) Առեւտրական Թուաբանութիւն.
) Առեւտրական ԹղԹակցութիւն:
4) Գեղագրութիւն, ուսումնասիրութիւն զանազանատեսակ չրիֆտների եւ ուղղումն ամենավատ ձեռքերի:
Կարելի է տեսնել առաւօտեան ժամի 9-ից մինչեւ 11-ը եւ 4-ից մինչեւ 7-ը երեկոյեան: (շ. ո. շ.) 14—14

Дозволено цензурою, Тифлисъ. 19 Октября 1900 г.
Типографія Грузинск. Т—ва, Большая-Ванкская ул., № 27.